

ΜΙΚΡΗ ΠΥΞΙΔΑ compasito

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

1. Πολιτότητα

[Τα παιδιά] τείνουν να αγνοούνται ως πολίτες ή να θεωρούνται με ένα τρόπο που επικεντρώνεται στους ενήλικες ως πολίτες του μέλλοντος, παρά του παρόντος.

Brian Howe

ΟΙ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

Σε αυστηρά νομική έννοια, πολίτης είναι ο κάτοικος ενός κράτους, όπου ο νόμος προστατεύει τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα των ανθρώπων και όπου οι άνθρωποι έχουν αμοιβαία καθήκοντα προς το κράτος: να τηρούν τους νόμους της χώρας, να συνεισφέρουν στα κοινά έξοδα και να υπερασπίζονται τη χώρα, όταν δέχεται επίθεση. Η πολιτότητα διαφέρει από την ιθαγένεια ή την εθνική ταυτοποίηση· σε αυτό το πλαίσιο, αυτοί οι δυο τελευταίοι όροι είναι συνώνυμοι με μια ομαδοποίηση που βασίζεται στην πολιτισμική κουλτούρα και τη γλώσσα. Τα περισσότερα Ευρωπαϊκά κράτη αποτελούνται από διάφορες ιθαγένειες. Ωστόσο, άνθρωποι της ίδιας ιθαγένειας μπορούν να ζουν σε γειτονικά κράτη. Καθώς το κράτος είναι μια **πολιτική** και **γεωπολιτική** ύπαρξη, το έθνος είναι μια **πολιτισμική** ή/και **εθνική** ύπαρξη. Η πολιτότητα σχετίζεται με ένα κράτος και δεν εξαρτάται από την ιθαγένεια.

Σήμερα η 'πολιτότητα' πάει πέρα από την απλή νομική σχέση μεταξύ των ανθρώπων και του κράτους. Αναγνωρίζεται να έχει όχι μόνο μια νομική διάσταση, που αναφέρεται στα αστικά και πολιτικά δικαιώματα και καθήκοντα, αλλά επίσης και μια ψυχολογική και κοινωνική διάσταση. Το να είναι κάποιος πολίτης είναι μέρος της ταυτότητάς του. Ενδιαφέρεστε για την κοινότητά σας επειδή είστε μέρος της, και περιμένετε από τους άλλους να ενδιαφέρονται γι αυτή και, μαζί σας, να αναζητούν το κοινό καλό ολόκληρης της κοινότητας.

Στην ευρύτερη έννοια της, η πολιτότητα δεν είναι απλά μια διαδικασία κοινωνικοποίησης. Περιλαμβάνει τα αισθήματα της ταυτότητας, του να ανήκεις κάπου, της ενσωμάτωσης, της συμμετοχής και της κοινωνικής υποχρέωσης. Ως μέρος της κοινότητας, ο πολίτης μπορεί να την επηρεάσει, να συμμετέχει στην ανάπτυξη της και να συνεισφέρει στην ευημερία της. Συνεπώς ο πολίτης είναι 'λήπτης' δικαιωμάτων και καθηκόντων αλλά επίσης ο 'παίχτης' που συμμετέχει σε μια ομάδα της οποίας νιώθει μέρος της. Οι πολίτες με αυτή την έννοια είναι ίσοι στην αξιοπρέπεια.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Εκτός από τη συμμετοχή στις εκλογές, ποιες άλλες μορφές συμμετοχής ή εμπλοκής είναι πιθανές για τους συνηθισμένους πολίτες; Πώς μπορούν να ενθαρρύνονται ώστε να συμμετέχουν;

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

Η ιστορική ανάπτυξη της ιδέας της πολιτότητας βοηθά να εξηγήσουμε αυτές τις πολλαπλές της διαστάσεις.

Μια από τις παλαιότερες έννοιες της πολιτότητας μπορεί να βρεθεί στην αρχαία Ελλάδα, στα κράτη-πόλεις, όπου 'πολίτες' ήταν εκείνοι που είχαν το νομικό δικαίωμα να συμμετέχουν στις υποθέσεις του κράτους. Ωστόσο, μόνο ένα μικρό ποσοστό του πληθυσμού ήταν πολίτες: οι σκλάβοι και οι γυναίκες ήταν απλά αντικείμενα και οι ξένοι αποκλείονταν εντελώς. Για εκείνους τους ελεύθερους άντρες που είχαν την προνομιακή θέση να είναι πολίτες, η 'δύναμη του πολίτη' ή το να είσαι ένας 'καλός' πολίτης ήταν σημαντική αξία. Αυτή η παράδοση, οδήγησε σε μια έμφαση στα καθήκοντα που επέβαλε η πολιτότητα στους πολίτες.

Η σύνδεση της πολιτότητας με την εθνική ταυτότητα, ξεκίνησε το δέκατο ένατο αιώνα, όταν εθνικά κράτη εμφανίζονταν σε όλη την Ευρώπη και το νομικό καθεστώς ενός 'πολίτη', συχνά συνδεόταν με ένα εθνικό κράτος, έστω κι αν διάφορες εθνικότητες ζούσαν στην περιοχή τους. Η σύνδεση μεταξύ της πολιτότητας και του πατριωτισμού έγινε ισχυρότερη κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Η φιλελεύθερη όψη της πολιτότητας, η οποία προήλθε από τη Γαλλική Επανάσταση, έδινε έμφαση στην σημαντικότητα των δικαιωμάτων όλων των πολιτών και την υποχρέωση σε ένα σύνταγμα, παρά σε μια εθνικότητα. Καθώς πιο πολλά άτομα δικαιούνταν να ψηφίσουν, η δικαιοσύνη και τα πολιτικά δικαιώματα έγιναν και αυτά πραγματικότητα για έναν αυξανόμενο αριθμό ανθρώπων.

Τον εικοστό αιώνα, οι υποστηρικτές της '**κοινωνικής πολιτότητας**' πήγαν ένα βήμα περαιτέρω, για να αναγνωρίσουν ότι οι πολίτες θα πρέπει να αναμένουν πολιτικά και αστικά δικαιώματα από το κράτος. Η οικοδόμηση του κράτους πρόνοιας, τον τελευταίο αιώνα, οφείλει πολλά στους στοχαστές που συζητούσαν ότι τα δικαιώματα των πολιτών πρέπει να περιλαμβάνουν το προς το ζην και τις συνθήκες εργασίας.

Η πολιτότητα σήμερα έχει διάφορες έννοιες, οι οποίες είναι αλληλένδετες και συμπληρωματικές. Η '**Ενεργή Πολιτότητα**' υπονοεί την εργασία προς τη βελτίωση της κοινότητας κάποιου, μέσω οικονομικής συμμετοχής, δημόσιας υπηρεσίας, εθελοντικής εργασίας και άλλων τέτοιων προσπαθειών, που αποσκοπούν στη βελτίωση της ζωής όλων των μελών της κοινότητας.

Η '**Ευρωπαϊκή Πολιτότητα**' γίνεται κατανοητή με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ της Ευρωπαϊκής Ένωσης εισήγαγε την έννοια ότι οι πολίτες των κρατών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχουν με αυξανόμενο ρυθμό δικαιώματα και καθήκοντα για την Ένωση ως σύνολο, καθώς και για τα ίδια τους τα κράτη. Τέτοια δικαιώματα, που δόθηκαν στους πολίτες της ΕΕ, περιλαμβάνουν την ελευθερία διακίνησης και το δικαίωμα στη διαμονή εντός της επικράτειας των Κρατών Μελών, και το δικαίωμα να ψηφίζουν και να είναι υποψήφιοι στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ωστόσο, η 'Ευρωπαϊκή Κοινωνία' δε μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει σήμερα με τον ίδιο τρόπο όπως υπάρχει η κοινωνία της Ελλάδας ή της Τσεχίας. Η Ευρωπαϊκή πολιτότητα σήμερα βρίσκεται κάπου μεταξύ της απτής πραγματικότητας και ενός μακρινού ιδανικού. «Η ιδανική κατανόηση της Ευρωπαϊκής πολιτότητας θα βασιζόταν πάνω στις αξίες της Δημοκρατίας, των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της Κοινωνικής Δικαιοσύνης»¹. Η Ευρωπαϊκή πολιτότητα παρέχει μίαν ουσιαστική αίσθηση του να ανήκεις σε πολλαπλά συστήματα αξιών: των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ιθαγένειας, της εθνικότητας, της τοπικής κοινότητας, της οικογένειας, της ιδεολογικής ομάδας και ούτω καθεξής. Αυτό το πολλαπλό και δυναμικό σύστημα από χώρους στους οποίους μπορούμε να ανήκουμε, που περιλαμβάνεται στην Ευρωπαϊκή πολιτότητα, δεν έρχεται σε αντιπαράθεση με οποιαδήποτε εθνική ταυτότητα, αλλά συμπεριλαμβάνεται και υλοποιείται σε τοπικό επίπεδο.

Η '**Παγκόσμια Πολιτότητα**' είναι μια πρόσφατη έννοια η οποία ξεκίνησε από την ιδέα ότι όλοι είναι πολίτες αυτής της υφής. Στην νομική της έννοια, ωστόσο, δεν υπάρχει η έννοια του παγκόσμιου πολίτη. Η «Παγκόσμια Πολιτότητα» αφορά την κατανόηση που απαιτείται για καταπολέμηση της αδικίας και της ανισότητας, και την επιθυμία και ικανότητα για την ενεργή εργασία προς την επίτευξη αυτών. Αφορά την αξία της Γης ως πολύτιμη και μοναδική και τη διαφύλαξη του μέλλοντος γι' αυτούς που έρχο-

νται μετά από εμάς. Η Παγκόσμια Πολιτότητα συνυπάρχει καλά με οποιαδήποτε άλλη μορφή πολιτότητας· είναι ένας τρόπος σκέψης και μια υποχρέωση να κάνουμε τη διαφορά.»²

Καθώς οι όροι 'πολίτης' ή 'πολιτότητα' έχουν πολλές ερμηνείες, και καθώς το εθνος-κράτος δεν είναι απαραίτητα μια σχετική έννοια σε μια πολυπολιτισμική Ευρώπη, το Συμβούλιο της Ευρώπης χρησιμοποιεί τον όρο 'πολίτης' ως το 'άτομο που συνυπάρχει σε μια κοινωνία'. Και αντί του όρου 'εθνος-κράτος', η λέξη 'κοινότητα' περιγράφει καλύτερα το τοπικό, περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον, στο οποίο ζει ένα άτομο.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποια είναι η δική σας κατανόηση της πολιτότητας; Ποια θα έπρεπε να είναι τα κριτήρια για την πολιτότητα σε έναν όλο και πιο ρευστόν και πολυπολιτισμικόν κόσμο; Ποιος στην δική σας κοινωνία δεν θα έπρεπε να έχει τα δικαιώματα που συνοδεύουν την πολιτότητα;

Σήμερα, η ιδέα των περισσότερων ανθρώπων για την πολιτότητα περιλαμβάνει στοιχεία και από όλες τις έννοιες, αν και σε διαφορετικές διαστάσεις. Ορισμένοι άνθρωποι θα δώσουν έμφαση στα 'καθήκοντα' της πολιτότητας, καθώς, άλλοι μπορεί να θεωρήσουν πιο σημαντικά τα 'δικαιώματα'. Για μερικούς, ο πατριωτισμός είναι κύριας σημασίας και μια σχέση με ένα κράτος, καθώς μερικοί άλλοι άνθρωποι έχουν μια ευρύτερη κατανόηση του τι σημαίνει πολιτότητα.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΕΣ

Ο νόμος σε πολλές χώρες θεωρούσε τα παιδιά ως ιδιοκτησία των γονιών τους. Παρόλο που ο πατριαρχικός κανόνας έδινε στον πατέρα κάθε δικαίωμα- ακόμη και αυτό της ζωής και του θανάτου- για τα παιδιά του έχει αποσυρθεί, απομεινάρια αυτής της παραδοσιακής δύναμης παραμένουν σε ορισμένες χώρες. Η παραδοσιακή κατανόηση είναι ότι τα παιδιά 'δεν είναι πολίτες' ή είναι 'προ-πολίτες' μιας κοινωνίας. Καθώς η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναγνωρίζει τα δικαιώματα των γονιών στην κηδεμονία, την εκπαίδευση και την αντιπροσώπευση των παιδιών τους (Άρθρα 5 και 18), επίσης εισάγει την αρχή της διασφάλισης του συμφέροντος του παιδιού, η οποία καθορίζει τα όρια για τα δικαιώματα των γονιών, όσον αφορά το καλύτερο συμφέρον των παιδιών τους (Άρθρο 3).

Σύμφωνα με τον Brian Howe, Καναδό υποστηρικτή των δικαιωμάτων των παιδιών, παρόλο που τα παιδιά είναι νομικά πολίτες από τη γέννησή τους ή την πολιτογράφησή τους, συνήθως δεν αναγνωρίζονται, ούτε τους συμπεριφέρονται, ως πολίτες. «Τείνουν να αγνοούνται ως πολίτες ή να θεωρούνται με έναν τρόπο που επικεντρώνεται στα παιδιά ως πολίτες του μέλλοντος, παρά του παρόντος».³ Ο Howe αναγνωρίζει δυο κύριους λόγους γι' αυτή τη συμπεριφορά: την οικονομική εξάρτηση των παιδιών και τη ψυχολογική ανωριμότητα. Επισημαίνει ότι σε άλλες οικονομικά εξαρτώμενες ομάδες όπως τους γονείς που μένουν στο σπίτι, τους συνταξιούχους, τους φοιτητές ή τους ενήλικες με αναπηρίες δεν αρνούνται την υπηκοότητα τους. Καταλήγει στο ότι τα παιδιά έχουν το δικαίωμα της υπηκοότητας αφού «η πολιτότητα αφορά την ενσωμάτωση, όχι την οικονομική ανεξαρτησία».

ΕΡΩΤΗΣΗ: Είναι πράγματι πολίτες τα παιδιά; Ή είναι απλά 'προ-πολίτες' ή άτομα 'που θα γίνουν πολίτες';

Τα παιδιά όντως στερούνται τη γνωστική ανάπτυξη, την ωριμότητα και τον αυτό-έλεγχο που έχουν οι ενήλικες. Ωστόσο, η ανάπτυξη είναι μια συνεχής, δια βίου διαδικασία και η γνωστική ανάπτυξη των παιδιών αυξάνεται, όταν τους μεταχειριζόμαστε με σεβασμό και τους παρέχουμε τις κατάλληλες για την ηλικία τους ευκαιρίες για αυτονομία και συμμετοχή ως πολίτες.

Σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και την ΟΔΔΑ, τα παιδιά έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις όμοιες με αυτές των ενηλίκων. Αλλά έχουν επίσης μια διαφοροποιημένη πολιτότητα: Η ΣΔΠ αναγνωρίζει την ανάγκη των παιδιών για συγκεκριμένο είδος προστασίας (π.χ. από την κακοποίηση, την αμέλεια, την οικονομική και τη σεξουαλική εκμετάλλευση), πρόνοιας (π.χ. για τις βασικές ανάγκες όπως η υγειονομική περίθαλψη, η κοι-

ωνική ασφάλιση ή για ένα ποιοτικό πρότυπο ζωής, όπως και για το δικαίωμα σε ένα όνομα, μια ταυτότητα και ιθαγένεια) και συμμετοχής σε όλες τις αποφάσεις που τους επηρεάζουν. Αυτά τα δικαιώματα πρέπει να εξασκούνται σύμφωνα με τις **αναπτυσσόμενες ικανότητες** του παιδιού, όπως και οι υποχρεώσεις του παιδιού ως πολίτη. Τα παιδιά, όπως και οι ενήλικες, πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και να τηρούν το νόμο, αλλά το επίπεδο της υποχρέωσής τους και της νομικής τους ευθύνης διαφέρει ανάλογα με την ηλικία τους. Για την εφαρμογή αυτής της αρχής για το δικαίωμα της συμμετοχής, βλέπετε τη συζήτηση στο *Θέμα 10, Συμμετοχή πιο κάτω, σ. 272*

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιες μορφές πολιτικής συμμετοχής είναι πιθανές και κατάλληλες για τα παιδιά;

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

Στη σημερινή Ευρώπη υπάρχουν διάφορα κοινωνικά φαινόμενα τα οποία προκαλούν το παραδοσιακό πρότυπο της πολιτότητας. Σε μερικά μέρη, οι εθνικές συγκρούσεις και ο εθνικισμός που ανθίζει εμποδίζουν το σχηματισμό νέων μορφών πολιτότητας. Επιπλέον, τα υψηλά επίπεδα της σύγχρονης μετανάστευσης προκαλούν τις επικρατούσες ιδέες πολιτότητας. Η παρουσία νέων μορφών συλλογικών ταυτοτήτων που είχαν στο παρελθόν καταπιεστεί από ορισμένες εθνικές μειονότητες, απαιτεί την αυξανόμενη προσωπική αυτονομία και οι νέες μορφές ισότητας καθιστούν την κατανόηση για την πολιτότητα δύσκολη. Η αποδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων και η αυξανόμενη έλλειψη εμπιστοσύνης για τους παραδοσιακούς, πολιτικούς θεσμούς, απαιτούν συνεχή προβληματισμό και καθιστούν σχετική την εκπαίδευση για την αγωγή του πολίτη.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Η εκπαίδευση για την αγωγή του πολίτη αναφέρεται σε μια εκπαιδευτική διαδικασία που αναζητά να διασφαλίσει ότι τα παιδιά και τα νεαρά άτομα γίνονται ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες, ικανοί και έτοιμοι να συνεισφέρουν στην ευημερία της κοινωνίας στην οποία ζουν. Οι τρεις στόχοι της εκπαίδευσης για την αγωγή του πολίτη είναι: 1) να παρέχει πολιτική γνώση: γνώση για τους πολιτικούς και πολιτειακούς θεσμούς και τα κοινωνικά προβλήματα· 2) να αναπτύξει τις απαιτούμενες δεξιότητες όπως η κριτική σκέψη, η συνεργασία και η ενεργή ακρόαση· και 3) να προωθήσει τις αξίες και τις συμπεριφορές που οδηγούν στην ενεργή συμμετοχή και την εμπλοκή στη ζωή της κοινότητας. Αυτή η σύνθετη προσέγγιση διαφοροποιεί την εκπαίδευση για την αγωγή του πολίτη από την παραδοσιακή πολιτική αγωγή ή την εκπαίδευση στην πολιτότητα, οι οποίες επικεντρώνονται στην παροχή γνώσης και εστιάζουν στην πίστη και τις υποχρεώσεις.

Από το 1997, το Συμβούλιο της Ευρώπης διευθύνει ένα έργο που αφορά την Εκπαίδευση για την Αγωγή του Πολίτη. Πραγματοποιεί αναλύσεις και προσφέρει πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το θέμα και συλλέγει διδακτικά υλικά και παραδείγματα καλής πρακτικής. Το 2002, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου υιοθέτησε μια σύσταση, η οποία καλεί τις κυβερνήσεις να θέσουν την εκπαίδευση για την αγωγή του πολίτη ως κύριο στόχο των πολιτικών της εκπαιδευτικής τους μεταρρύθμισης.⁴

Τώρα δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην προώθηση της συμμετοχής των παιδιών με τη δημιουργία ευκαιριών για τα παιδιά ώστε να συμμετέχουν στην ίδια την εκπαιδευτική τους διαδικασία. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει ξεκινήσει ένα πρόγραμμα για την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών και την προστασία των παιδιών από τη βία και ονομάζεται «Χτίζοντας μια Ευρώπη για και μαζί με τα Παιδιά», για το 2006-2008. Ο καλύτερος τρόπος για να εκπαιδευτούν τα παιδιά στην ενεργή πολιτότητα είναι να τους παρέχονται πρακτικές δυνατότητες να βιώσουν την ενεργή συμμετοχή στο άμεσο τους περιβάλλον. Μπορούν να μάθουν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και να απολαύσουν την ικανότητα να συνεισφέρουν στις αποφάσεις του σπιτιού, του σχολείου, των παιδικών ομίλων και των τοπικών οργανισμών. Σε αυτούς τους ρόλους μπορούν επίσης να βιώσουν την εμπειρία να ανήκουν σε πολλαπλούς χώρους και τη σύνθετη και δυναμική φύση της πολιτότητας.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η Σύσταση Αρ. 12 (2002) της Επιτροπής Υπουργών σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική αγωγή του πολίτη δηλώνει ότι «Η εκπαίδευση για τη δημοκρατική αγωγή του πολίτη είναι θεμελιώδης για το κύριο έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την προώθηση μιας ελεύθερης, ανεκτικής και δίκαιης κοινωνίας». Το Συμβούλιο της Ευρώπης θεωρεί την πλούσια πολιτισμική ποικιλία της Ευρώπης ως ένα πολύτιμο προσόν, που στηρίζεται στην κοινή κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας. Το Συμβούλιο κατανοεί την πολιτότητα υπό την ευρύτερη της έννοια: *«Ένας πολίτης μπορεί να περιγραφεί ως άτομο που συνυπάρχει σε μια κοινωνία... αλλά εφόσον το Έθνος Κράτος δεν είναι πλέον το μοναδικό επίκεντρο της εξουσίας, υπάρχει η ανάγκη για την ανάπτυξη πιο ολιστικών όψεων της έννοιας.»* Η πολιτότητα *«περιλαμβάνει θέματα που σχετίζονται με τα δικαιώματα και τα καθήκοντα, αλλά επίσης με τις ιδέες για την ισότητα, την διαφορετικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη... Πρέπει επίσης να περιλαμβάνει ένα φάσμα από πράξεις που εκτελεί ένα άτομο, οι οποίες ασκούν επιρροή στη ζωή της κοινότητας (τοπική, εθνική, περιφερειακή και διεθνή)...»*⁵

Μερικά άρθρα από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα εγγυούνται δικαιώματα που σχετίζονται με την πρακτική της αποτελεσματικής πολιτότητας: δικαιώματα για τη σωματική ελευθερία και ασφάλεια (Άρθρο 5), την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας (Άρθρο 9), την ελευθερία της έκφρασης (Άρθρο 10), την ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικά και του συνεταιρίζεσθαι (Άρθρο 11) ή το δικαίωμα στην εκπαίδευση (Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου 1). Η Ευρωπαϊκή Πολιτισμική Σύμβαση δηλώνει στο Άρθρο 1 ότι έναν κράτος μέλος «θα λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσει και να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εθνικής συνεισφοράς του για την κοινή πολιτισμική κληρονομιά της Ευρώπης».

ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ

Η **Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου** δε χρησιμοποιεί ακριβώς τη λέξη 'πολίτης' ή 'πολιτότητα' αλλά αναφέρεται στην 'ιθαγένεια' ενός ατόμου. Στο Άρθρο 15, δηλώνει ότι «Όλοι έχουν το δικαίωμα σε μια ιθαγένεια» και ότι η ιθαγένεια κάποιου δε μπορεί να του αφαιρεθεί αυθαίρετα. Επίσης, διευκρινίζει ότι όλοι έχουν το δικαίωμα να αλλάξουν ιθαγένεια.

Στο Άρθρο 29, η Οικουμενική Διακήρυξη επίσης αναγνωρίζει ότι το δικαίωμα στην πολιτότητα περιλαμβάνει, επίσης, υποχρεώσεις και αναγνωρίζει ότι η πολιτότητα δεν είναι απλώς ένα νομικό καθεστώς, αλλά ότι έχει ψυχολογική και κοινωνική αξία:

Όλοι έχουν καθήκοντα στην κοινότητα, στα πλαίσια της οποίας, και μόνο, η ελευθερία και η πλήρης ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους είναι πιθανή.

Η **Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού** επίσης αναφέρεται στην ιθαγένεια, κατοχυρώνοντας με το Άρθρο 7, το δικαίωμα του παιδιού να διεκδικεί μια ιθαγένεια, και την προστασία για να αποφευχθεί να μην ανήκει σε κάποιο κράτος. Στο Άρθρο 8, επίσης αναγνωρίζει τη σημασία της ιθαγένειας για την ταυτότητα, καλώντας τις κυβερνήσεις «να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί την ταυτότητά του/της, συμπεριλαμβανομένης και της ιθαγένειας του/της.»

Η κατανόηση για την πολιτότητα στην Σύμβαση των Παιδιών πηγαίνει πέρα από το αυστηρό νομικό πλαίσιο. Περιλαμβάνει πολλά δικαιώματα, τα οποία είχαν εγγραφεί στους ενήλικες, σε προηγούμενα εργαλεία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση και τα δυο **Σύμφωνα**. Ωστόσο, η Σύμβαση των Παιδιών δίνει έμφαση στο ότι όχι μόνο οι ενήλικες αλλά και τα παιδιά έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν σε όλες τις πτυχές της ζωής της κοινότητας, ως ουσιαστικό μέρος της πολιτότητάς τους:

- Άρθρο 9: να συμμετέχουν στις διαδικασίες που αφορούν την κηδεμονία ενός παιδιού
- Άρθρο 12: να συμμετέχουν σε λήψεις αποφάσεων για «όλα τα θέματα που επηρεάζουν το παιδί»
- Άρθρο 13: να εκφέρουν τη γνώμη τους και να ζητούν, όπως και το να δίνουν πληροφορίες

- Άρθρο 14: να φέρουν απόψεις για θέματα σκέψης, συνείδησης και θρησκείας
- Άρθρο 15: να συνεργάζονται μαζί με άλλους
- Άρθρο 23: το δικαίωμα ενός παιδιού με αναπηρίες στην «ενεργή συμμετοχή στην κοινότητα»
- Άρθρο 30: το δικαίωμα για τα παιδιά μειονοτήτων ή των ιθαγενών παιδιών να συμμετέχουν στην κοινότητα της δικής τους ομάδας, όπως και αυτής της μεγαλύτερης κοινωνίας
- Άρθρο 31: να συμμετέχουν πλήρως στην πολιτισμική και καλλιτεχνική ζωή

Βλέπετε επίσης τη συζήτηση στο Θέμα 10, Συμμετοχή, σ. 272

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Council of Europe Actions to Promote Children's Rights to Protection from All Forms of Violence: UNICEF, Innocenti Research Centre, Φλωρεντία, 2005.
- Προπαρασκευαστικό σεμινάριο για παιδιά και νεαρά άτομα για την έναρξη του συνεδρίου 'Building a Europe with and for Children', Τελική έκθεση: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2006.
- Declaration and Programme on Education for Democratic Citizenship, Based on the Rights and Responsibilities of Citizens, Επιτροπή Υπουργών, Συμβούλιο της Ευρώπης, 1999.
- Gittins, Chris, Violence reduction in Schools- How to make a difference: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2006.
- Gollob, Rolf και Krap, Peter, Exploring Children's Rights: Lesson sequences for primary schools, DGIV/EDU/CIT (2006) 17: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2006. www.unicef-irc.org/publications.
- Howe, Brian, 'Citizenship Education for Child Citizens', Canadian and International Education journal, Vol. 34, no.1: 2005, σ. 42-49.
- O'Shea, Karen, Developing a shared understanding, a glossary of terms for education for democratic citizenship. DGIV/EDU/CIT (2003) 29: Σταρσβούργο, Συμβούλιο της Ευρώπης, 2003: www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Pdf/Documents/2003_29_GlossaryEDC.PDF
- Ramberg, Ingrid, Citizenship Matters: the participation of young women and minorities on Euro-Med youth projects, Seminar report: Council of Europe Publishing, 2005.
- Torney-Purta, Judith et al., Citizenship and Education in Twenty-Eight Countries: Civic knowledge and engagement at age fourteen: International Association for the Evaluation of Educational Achievement, Αμστερνταμ, 2001.
- Under Construction: Citizenship, Youth and Europe, T-Kit on European Citizenship: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2003.
- Violence against Children in Europe, A preliminary review of research: UNICEF, Innocenti Research Centre, Φλωρεντία, 2005.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- Droits Partagés: des droits de l'homme aux droits de l'enfant: www.droitspartages.org
- Citizenship Foundation: www.citizenshipfoundation.org.uk
- Oxfam Cool planet for teachers on global citizenship: www.oxfam.org.uk
- Programme 'Building a Europe for and with Children': www.coe.int/children
- UNICEF, Innocenti Research Centre: www.unicef-irc.org/publications/

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Under construction, Citizenship, Youth and Europe, T-Kit No7. Council of Europe, 2003. σ. 34.
2. Global Citizenship, Cool Planet for Teachers: www.oxfam.org.uk/coolplanet/teachers/globciti/index.htm
3. Howe, Brian, Citizenship Education for Child Citizens, Canadian and International Education Journal, Vol 34, no.1: 2005, σ. 44
4. Recommendation Rec (2002)12 of the Committee of Ministers to member states on education for democratic citizenship.
5. O'Shea, Karen, Developing a shared understanding: A glossary of terms for education for democratic citizenship: Council of Europe, GDIV/EDU/CIT (2003)29, σ. 8.